

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN KULLANDIKLARI DİSİPLİN TÜRLERİ

Hurşit Hasan ERZURUM

Fen ve Teknoloji Öğretmeni, Kahramanmaraş

Yrd. Doç. Dr. İbrahim KIR

Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Özet

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerinin kullandıkları disiplin türlerini belirlemek ve öğretmenlerin kullandıkları disiplin türleri hakkında bilgi vermektir. Bu araştırmanın, giriş kısmında, araştırmanın problemi, amacı, önemi, kuramsal çerçeve kısmında, ilgili araştırmalar, disiplin türleri ve disiplini etkileyen etkenler üzerinde durulmuştur. İlköğretim öğretmenlerinin kullandıkları disiplin türleri ile ilgili veriler; 2008 – 2009 öğretim yılında Kahramanmaraş merkez ilçede basit tesadüfî örnekleme yoluyla belirlenen dokuz ilköğretim okulu ve bu okullarda görev yapan yine basit tesadüfî örnekleme yoluyla seçilen üç yüz üç öğretmene uygulanan Disiplin Türleri Ölçeği ile elde edilmiştir. Öğretmenlerin disiplin türleri ölçeğine verdikleri puanların değerlendirilmesinde t-testi, Kruskal Wallis testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Bu çalışmada, öğretmenlerin cinsiyetleri, branşları ve yaşları ile uyguladıkları disiplin türleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Disiplin, önleyici disiplin, destekleyici disiplin, düzeltici disiplin.*

TYPES OF DISCIPLINE THAT PRIMARY SCHOOL TEACHERS PRACTICE

Abstract

The purpose of this research is to examine what types of discipline the class and branch teachers in primary schools practice, and to give information about the types of disciplines that teachers practice. In the introduction of this study, the problem, aim and importance of the research were stated, and in the theoretical framework, the types of discipline and the factors affecting the discipline were explained. The data on the types of discipline that the teachers practice was obtained by Discipline Types Scale which was applied to 303 teachers working at the 9 primary schools in Kahramanmaraş city center between the education years of 2008 and 2009 with the method of simple random sampling. At the evaluation of the teachers' points on Discipline Types Scale, t-Test, Kruskal Wallis Test and Analyze of one-way Variance (ANOVA) were applied. In this research, it was found that there were meaningful differences between the genders, branches and ages of the teachers and the types of discipline that teachers practice.

Key Words: *Discipline, Preventive Discipline, Supportive Discipline, Corrective Discipline.*

Giriş

Son yıllarda, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, toplumsal yaşamda da hızlı değişimlere yol açmaktadır. Bireylerin bilim ve teknolojik gelişmelere uyum sağlaması ve toplumsal değişimleri benimsemesi ancak nitelikli bir eğitim ile mümkündür.

Okullar, tanımlanmış amaçları ve hedefleri çerçevesinde büyük bir toplumsal sorumluluk yüklenmiştir. Öğrenciyi çok yönlü, çok amaçlı, çok boyutlu yetiştirerek, hem bireysel, hem ailesel, hem kurumsal, hem de toplumsal hayata ilişkin rollere hazırlar. Söz konusu roller için gerekli bilgi, beceri, tutum, tavır ve alışkanlıkları kazandırmanın yanında, kişiliklerinin gelişmesi için uygun ortam ve fırsatlar yaratır. Toplum okuldan her açıdan dengeli bireyler yetiştirmeyi beklemektedir. Okul böyle bir toplumsal beklentiyi boşa çıkarma hakkına sahip değildir. Okulun etkililiğini, verimliliğini ve başarısını gösteren temel kanıt okulun ürünü olan öğrencilerin nitelikleridir. Okul, toplumsal beklentiler doğrultusunda öğrenciye çağdaş nitelikler kazandırabilirse etkili olabilir. Bu nedenle okulda öğrenciye yönelik her davranış ve etkinliğin amaca uygun, planlı, kurallı, ilkeli ve düzenli olması gerekir (Sarıtaş, 2000: 58-59). Bu açıdan eğitim sosyolojisi okul, sınıf, sınıf yönetimi ve sınıfta disiplin konuları üzerinde önemle durmaktadır.

Nitelikli eğitim için disiplini sağlamış bir okul ve sınıf ortamı şarttır. Disiplin, ortak yaşamın olumlu ve istenilen standartlarda devam edebilmesi için yürürlükteki formal ve informal kurallara uyma davranışı olarak tanımlanabilir. Yaşanılan çevrenin insanlar tarafından adil paylaşılması ve insanların mutluluğuna katkıda bulunabilmesi, disiplinli bir yaşamı zorunlu hale getirmektedir (Çelik, 2006: 63).

Disiplinin birçok tanımı yapılmıştır. Yapılan bu tanımların içerisinde farklılıklar olmasına rağmen disiplinle ilgili bu tanımların bulunduğu ortak nokta, disiplinin davranış denetimi olduğudur (Çelik, 2005: 243).

Disiplin kavramı, Latince, eğitmek anlamına gelen "discipulus" sözcüğünden Türkçeye geçmiştir. Eğitmek anlamına gelen disiplin; çoğu zaman sert ceza ve sert davranışı çağrıştıran olumsuz bir kavram olarak kullanılsa da, aslında bir zorlama, baskı altına alma ve ceza verme anlamlarına gelmemektedir. Ceza yanlış davranışa bir tepkidir, disiplin ise yanlış davranış ve bundan dolayı doğan tepkiyi önleme biçimidir (Sadık, 2006: 29).

Disiplinin amacı, öğrenciye kendi davranışlarını denetleme, değerlendirme yeterliliği kazandırmaktır. Öğrencinin bu yeterliliği kazanmasında, içinde yaşadığı toplumun değerlerine göre, yaptığı eylemlerin hangilerinin doğru, iyi; hangilerinin yanlış, kötü olduğunu algılamasına okulun yardım etmesi çok önemlidir. Bu yüzden okul, öğrenciye istenen davranışı öğretmeli, öğrencinin bu davranışı yapmasını izlemelidir (Başaran, 1996: 110).

Disiplin kontrol altında tutmak değildir. Bu ayrım bazı yazarlarca öz disiplin ve baskıcı disiplin olarak da yapılmaktadır. Öz disiplin ve baskıcı disiplin olarak

yapılan bu ayırmada birincisinde kişinin özgür iradesine bırakma, ikincisinde baskı altında tutma söz konusudur. Öz disiplin davranışlara gerektiği kadar, baskıcı disiplin ise davranışlara gereğinden fazla sınırlama getirilmesi söz konusudur (İpek, 1999: 110).

Disiplin, başkaları tarafından saldırgan ya da engelleyici tepkilere maruz kalmış bireylerin haklarını korumaktır. Bu tür koruma mekanizmalarına, evlerde, okullarda, iş yerlerinde, topluluklarda, çocukların olduğu kadar yetişkinlerin de yetersiz ya da aşırı kontrolsüz davranışlarına karşı tepki olarak gereksinim duyulur (Humphreys, 2001: 17).

Sınıfta öğretmenler öğrencileri nasıl yönetmelidir ki, öğrenciler dersin içeriği dışında başka bir şeyle ilgilenmeden, isteyerek ve sorun çıkarmadan derse katılsınlar? Sınıf içerisinde ortaya çıkabilecek disiplin sorunlarına ve çatışmalara karşı öğretmenlerin en etkili çözüm yolları nelerdir? Öğretmenler, bu ve buna benzer yönetsel ve eğitimsel durumlar karşısında belirli ve amaca uygun davranış şekilleri ortaya koymak zorundadır. Bunun için, etkili bir sınıf yönetimi performansını gerçekleştirmelidirler (Helmke ve Renkl, 1993: 25).

Sınıfın hâkimi ve yöneticisi öğretmendir. Öğretmenin, etkin bir şekilde sınıfı yönetebilmesinde her sınıf ortamının değişik bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sosyal özelliklere sahip öğrencilerden oluştuğunu dikkate alması gerekir. Her sınıfın sosyal dokusu ve iklimi, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi ile güdülenmişliğinin aynı olmadığını bilen öğretmen, ona göre gerekli öğrenme yaşantılarını düzenler ve sınıfı yönetir (Şama ve Tarım, 2007: 136).

Sınıfta disiplini etkileyen birçok etken vardır. Bunların belli başlıları şunlardır:

Öğretmen

Sınıf yönetiminin baş aktörü olan öğretmenler sergiledikleri tutum ve davranışlarla öğrenciyi başarıya götüren ya da başarısızlıklarında rol oynayan en önemli etkenlerdendir. Öğretmen bir taraftan bilgi beceri ve tutumuyla eğitim öğretimi sürdürürken diğer yandan öğrencilere bilerek ya da bilmeyerek model olmaktadır. Öğretmenin demokratik, samimi, güler yüzlü, anlayışlı, sabırlı, tatlı sert olması öğrenciyi olumlu davranışlara yönlendirirken, bunun tersi davranış, öğrencinin olumsuz tutumlar göstermesine neden olabilmektedir (Gökdoğan, 2007; Alkan, 2007).

Öğrenci

Öğrenci eğitim ve öğretim gören bireydir. Eğitim ve öğretim içerisindeki öğrenci sadece öğrenen ya da bilgilenen kişi değil aynı zamanda eğitilmek istenen bir kişidir. Öğrenci, eğitim ve öğretim süreçlerini bir bütün olarak yaşayan, bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve törel davranışları amaçlı olarak olumlu yönde değiştirilmek istenen bireydir. Öğrenci bir bütün olarak eğitilmesinin yanında, öğretim görmesi gereken kişi olarak da tanımlanabilir. Çünkü eğitim ve öğretim süreci birbirini tamamlamakta sadece öğretimi değil aynı zamanda törel bilgilerin verildiği eğitimi de kapsamaktadır (Topses, 2005: 13).

Eğitim Programı

Eğitim programı, öğrenciye okul içinde ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2002: 5).

Öğrencilerin gelişim durumuna, ilgi ve gereksinimlerine uygun olmayan bir eğitim programı, pratikte yararlılığı düşük olan içerik ve iyi bir bütünlükle devamlılığı sağlanmamış olan program uygulaması, sınıf içerisinde istenmeyen davranışların başlıca sebeplerindedir (Başar, 1999: 113).

Sınıf Ortamı

Bir eğitim kurumu ziyaret edildiğinde görülen fiziki çevrenin dışında oradaki yüzlerde farklı bir hava sezilir. İki ayrı mekânda, aynı fiziki şartlara ve benzer işleri yapan insanlara rağmen, farklı bir havanın yakalandığı mutlaka olmuştur. İki mekânda, aynı eşyalara ve benzer fiziki özelliklere sahip olmasına rağmen insanda farklı hisler uyandırabilir. Bu farklı his ortamın havasından başka bir deyişle atmosferinden kaynaklanmaktadır. Sınıflarda aynen bu işyerleri gibidir. Eğitim öğretimden verimli bir sonuç alabilmek için, sınıf ortamının diğer bir deyişle atmosferinin olumlu (pozitif) olması önemlidir (Özden, 2005: 40).

Sınıf Ortamının Fiziksel Değişkenleri

Sınıf, ustaca düzenlenmiş bir çevre olmalıdır, çünkü davranışı değiştirmenin en etkili yollarından biri çevreyi değiştirmektir. Eğitimde yeni teknolojiler, öğrenme sürecine yenilikler getirir. Bireysel, sosyal ve zihinsel gelişim için, etkili öğrenme ve toplu öğrenme olanakları sağlayan, geleceğin yüksek teknolojili öğrenme ortamları, şimdiden gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır (Başar 1999, 32).

Öğrenciler, eğitim öğretim süreçleri içerisinde birçok sorunla karşılaşır. Sorunlar geçmişte olduğu gibi hep yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Sorunsuz bir eğitim öğretim ortamını hayal etmek bile neredeyse imkânsızdır. Sorunlar eğitim ve öğretim etkinliklerinin dinamikleri arasında yer almaktadır. Öğretmenler, sorunları öğrencileri iyiye yönlendirmek için bir dinamik olarak kullanırlarsa iyi sonuçlar ortaya çıkar, kötüye yönelişin bir dinamiği olmasını engelleyemezlerse kötü sonuçlar ortaya çıkabilir. Öğretmenler, işte bu yıkıcı, başarı azaltıcı ve geriletici sorunlara çözüm aramaya, düzensizlikleri düzenli, dengesizlikleri dengeli hale dönüştürmeye çalışmalıdırlar (Topses, 2005: 14).

Sınıflardaki düzensizliği, dengesizliği gidermeye çalışmak, disiplini sağlamak, öğretmenlerin uğraştığı önemli sorunlardan biridir. Sınıfta disiplini sağlamak için öğretmenler farklı disiplin türleri uygulamaktadır. Bu disiplin türlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

Önleyici Disiplin

Önleyici disiplin, problem ortaya çıkmadan önlemeye yönelik disiplin çeşididir. Bir disiplin problemini ortaya çıkmadan engellemek çıktıktan sonra engellemekten daha kolaydır. Disiplinle ilgili ortaya çıkma ihtimali olan bir sorunu

engellemek için öğretmene büyük sorumluluklar düşmektedir. Bunlardan en önemlisi öğretim yöntem ve tekniklerinde çağdaş yaklaşımları takip etmek ve uygulamaktır (İlgar, 2000: 167).

Bu model sınıf etkinliklerini bir 'kültürel sosyalleşme süreci' olarak ele alır, sınıfta yanlış davranışa olanak vermeyen bir sosyal sistem oluşturmaya çalışır. Eğitim öncesi düzenlemeleri, istenen davranışın kolayca gösterilebileceği bir ortamı, istenmeyen davranıştan uzaklaştırıcı kuralları, plan ve programları, hazırlıkları içerir. Etkinlikler bireyden çok gruba yöneliktir (Gündoğdu, 2007: 31).

Destekleyici Disiplin

Öğrencilerin büyük çoğunluğu, genellikle sabırsızdır ve dürtülerinin kurbanıdır. Özellikle çok ani ve fevri hareketlerde bulunabilirler. Beklenmedik davranış bozukluklarında bulunabilirler. Bu gibi durumlarda, destekleyici disiplin yönteminden yararlanmak uygun olur. Bu disiplin yöntemiyle, kendilerine hâkim olma duygusu kazandırılarak ve derslere olan ilgilerin artmasına çalışılarak öğrenciler desteklenir. Bu öğrenciler için bir tür motivasyon ve kendilerine güven tazelemedir (Esen, 2006: 35).

İstenmeyen davranışın ilk ortaya çıkmaya başladığında destekleyici teknikler kullanılabilir. Disiplinin bu yönü, öğrencilerin kendi kontrollerini sağlamalarına yardım eder. Destekleyici öğretmenler, öğrencilerini dinleyerek onları önemseydiğini ve onlara değer verdiğini belli eder. Öğrencileri edilgen bir şekilde dinler ve beden diliyle onları dindediğini belli eder. Destekleyici öğretmen öğrencilerin sorunlarını söylemesi için onları cesaretlendirir. Bu anlayıştaki öğretmenler öğrencilerini yargılamazlar. Destekleyici disiplini benimsemiş öğretmenler öğrencilerini ödüllendirme yolunu kullanırlar (Esen, 2006; Aydın, 2006).

Düzeltilici Disiplin

Önleyici tedbirler alındığı halde yine disiplin problemi ortaya çıkmışsa, bu problemin bir daha ortaya çıkmamasını sağlamaya yönelik tedbirler almak düzeltilici disiplin olarak adlandırılır. Düzeltilici disiplin kuramı bireyde, kabul gören mevcut düzen ve kurallara direnme yerine onlara uymayı emreden bir düşüncenin yerleşmesi temeline dayanmaktadır. Öğrenci çeşitli nedenlerle istenmeyen davranışlar gösterebilir. Önemli olan istenmeyen davranışın kaynağını doğru tespit edip, onun sergilenmesine yol açan temel etkenleri ortadan kaldırarak, öğrenciyi sorundan arındırmaktır (İlgar, 2000: 167; Sarıtaş, 2000).

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin sınıf yönetimi esnasında kullanmış olduğu disiplin türlerini belirlemektir.

Yöntem

Bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde betimsel nitelikte bir araştırmadır. İlköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerinin, kişisel özelliklerine göre kullandıkları disiplin türleri karşılaştırılmıştır. Anket uygulanan

okullar tamamen rastgele seçilmiştir. Disiplin türleri ölçeği uygulanarak ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin kişisel özellikleri ile kullanmış oldukları disiplin türleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Öğretmenler ve kullandıkları disiplin türleri ile ilgili veriler SPSS for Windows 11.0 paket programında incelenmiştir. Öğretmenlerin cinsiyetleri ve branşları ile kullanmış oldukları disiplin türleri arasındaki farklılıklar bağımsız grup t-testi ile belirlenmiştir. Yaş değişkeni ile destekleyici disiplin ve düzeltici disiplin arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği ve farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için Scheffe testi uygulanmıştır. Yaş değişkenine göre önleyici disiplin uygulamalarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis testi ve farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; 2008–2009 Öğretim Yılında Kahramanmaraş İli Merkez İlçedeki ilköğretim okullarında görev yapan 2260 sınıf ve branş öğretmenleri oluşturmaktadır.

Örneklem ise % 95 güven düzeyi temel alınarak hesaplanmış ve anket 2260 öğretmen arasından rastgele seçilmiş 325 öğretmene uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin 22 tanesi eksik doldurulduğundan 303 tanesi değerlendirmeye alınmıştır.

Ölçme Araçları

İlgili alan yazın taraması ve uzman görüşleriyle elde edilen veriler değerlendirilerek araştırmanın kuramsal boyutu oluşturulmuştur. Esen'in (2006) oluşturduğu ölçek esas alınarak Disiplin Türleri Ölçeği elde edilmiştir. Ölçeğin geçerliliği için alan uzmanlarının görüşü alınmıştır. Güvenirlilik çalışmaları için ölçek taslağı 75 öğretmene uygulanmış, ölçeklerin güvenirliliği için iç tutarlılığa bakılmıştır. Ölçekler 5'li Likert tipinde hazırlanmış olup katılımcılardan önermeleri Her zaman (5), Çoğu zaman (4), Ara sıra (3), Nadiren (2) ve Hiçbir zaman (1) şeklinde derecelendirilerek cevaplamaları istenmiştir.

Destekleyici disiplin türü alt ölçeğinde yer alan maddelerin faktör yükleri 0.34 ile 0.70 arasında değişmekte ve destekleyici disiplin türüne ilişkin Cronbach α katsayısı 0.86'dır. Destekleyici disiplin türü alt faktörüne ait en yüksek faktör yüküne sahip soru maddesi, 0.704 ile "psikolojik desteğe ihtiyacı olan öğrencilere gerekli desteği veririm" 1. soru maddesidir. Bu alt faktörün en düşük faktör yüküne sahip soru maddesi ise, 0.342 ile "öğrencilerin beden dillerini anlamaya çalışırım" şeklindeki 11. soru maddesidir.

Önleyici disiplin türü alt ölçeğinde yer alan maddelerin faktör yükleri 0.30 ile 0.65 arasında değişmekte ve önleyici disiplin türüne ilişkin Cronbach α katsayısı 0.81'dir. Önleyici disiplin alt faktörüne ait soru maddelerinden en yüksek faktör yüküne sahip soru maddesi, 0.65 ile "öğrenciler arasında çalışkan tembel ayrımı

yapmam" şeklindeki 26. soru maddesidir. Bu faktör grubunda en düşük faktör yüküne sahip soru maddesi ise, 0.309 ile "ders saatinde öğrencinin boş kalmamasına özen gösteririm" şeklindeki 41. soru maddesidir.

Düzeltilici disiplin türü alt ölçeğinde yer alan maddelerin faktör yükleri 0.34 ile 0.63 arasında değişmekte ve düzeltilici disiplin türüne ilişkin Cronbach α katsayısı 0.84 olarak belirlenmiştir. Düzeltilici disiplin alt faktörüne ait soru maddelerinden en yüksek faktör yüküne sahip soru maddesi, 0.63 ile 12. soru "istenmeyen davranışta bulunan öğrencinin ailesi ile görüşerek sorunlu davranışı çözmeye çalışırım" maddesidir. Düzeltilici disiplin alt faktörüne ait en düşük faktör yüküne sahip soru maddesi ise, 0.34 ile "gerektiğinde istenmeyen davranışlar sergileyen öğrenci ile görüşür, çözüm konusunda ona nasıl yardımcı olabileceğimi sorarım" şeklindeki 25. soru maddesidir. Tüm maddelerin güvenilirliği için Cronbach Alpha 0.83 hesaplanmıştır. Bu güvenilirlik katsayısına göre ölçeğin güvenilirliği oldukça yüksek çıkmıştır.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin Cinsiyetleri ve Branşları İle Kullanılan Disiplin Türü Arasındaki İlişkiler

Kullanılan disiplin türü ile öğretmenlerin cinsiyeti ve branşları arasındaki ilişkiler bağımsız grup t-testi ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 1 ve Tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 1: *Disiplin Türlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Grup t-testi Sonuçları*

Disiplin Türleri	Kadro	N	X	SS	Sd	t	P
Destekleyici Disiplin Türü	Erkek	174	4,12	0,43	301	- 2.26	,03
	Kadın	129	4,26	0,38			
Düzeltilici Disiplin Türü	Erkek	174	3,91	0,43	301	-2.60	,01
	Kadın	129	4,05	0,47			
Önleyici Disiplin Türü	Erkek	174	4,38	0,41	301	- 057	,57
	Kadın	129	4,40	0,38			

Öğretmenlerin, kullandıkları disiplin türlerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği belirlenmeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyanslarının homojen olduğu

($P > .05$) görülmektedir. Daha sonra ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesi işlemi yapılmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenlerin kullandıkları disiplin türlerinin, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t-testi sonuçlarına göre; erkek ve kadın öğretmenlerin destekleyici disiplin türü kullanımı bakımından ve düzeltici disiplin kullanımı bakımından anlamlı farklar bulunmuştur ($p < .05$). Erkek ve kadın öğretmenlerin önleyici disiplin türü kullanımı bakımından ise anlamlı fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Bu sonuçlara göre, kadın öğretmenlerin destekleyici disiplin kullanımı ($X=4,26$), erkek öğretmenlere göre ($X=4,12$) daha fazladır. Kadın öğretmenlerin düzeltici disiplin kullanımı ($X=4,05$), erkek öğretmenlere göre ($X=3,91$) daha fazladır.

Tablo 2: Disiplin Türlerinin Branş Değişkenine Göre Bağımsız Grup t-testi Sonuçları

Disiplin Türleri	Kadro	N	X	SS	Sd	t	P
Destekleyici Disiplin Türü	Sınıf Öğretmeni	166	4,29	0,39	301	4,44	,00
	Branş Öğretmeni	137	4,09	0,41			
Düzeltilici Disiplin Türü	Sınıf Öğretmeni	166	4,05	0,42	301	3,63	,00
	Branş Öğretmeni	137	3,87	0,47			
Önleyici Disiplin Türü	Sınıf Öğretmeni	166	4,47	0,38	301	4,16	,00
	Branş Öğretmeni	137	4,28	0,40			

Öğretmenlerin, kullandıkları disiplin türlerinin kadro değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene’s testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyanslarının homojen olduğu ($p > .05$) görülmüştür. Daha sonra ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesi işlemi yapılmıştır.

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin kullandıkları disiplin türlerinin, kadro değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t-testi sonuçlarına göre; sınıf ve branş öğretmenlerinin destekleyici disiplin kullanımı, düzeltici disiplin kullanımı ve önleyici disiplin kullanımı bakımlarından anlamlı farklar bulunmuştur ($p < .05$).

Sınıf öğretmenlerinin destekleyici disiplin kullanımı ($X=4,29$), branş öğretmenlerine ($X=4,09$) göre daha fazla olduğu görülmektedir. Sınıf

öğretmenlerinin düzeltici disiplin kullanımı ($X=4,05$), branş öğretmenlerine ($X=3,87$) göre daha fazla olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplini ($X=4,47$), branş öğretmenlerine ($X=4,28$) göre daha çok kullandıkları görülmektedir. Bu durumun sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamak için daha çok ve farklı yöntem kullandıklarını göstermektedir.

Kullanılan Disiplin Türü İle Öğretmenlerin Yaşları Arasındaki İlişkiler

Öğretmenlerin yaşlarına göre kullanılan disiplin türü arasındaki anlamlı farklılığın olup olmadığı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3: Destekleyici Disiplin Türünün Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Grup	N	X	SS	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
20-30	117	4,07	0,43	Gruplar arası	3,35	2	1,68	10,59	,00
31-40	118	4,29	0,36	Grup içi	47,48	300	0,16		
41- üzeri	68	4,28	0,41	Toplam	50,83	302			
Total	303	4,2	0,41						

Tablo 3’de görüldüğü gibi destekleyici disiplin türünün yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda öğretmenlerin yaş ortalamaları arasında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir ($F = 10,59$; $p < .05$). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojenliğine bakılmış, sonuçta varyansların homojen olduğu ($p > .05$) görülmüştür. Daha sonra post-hoc tekniklerinden Scheffe çoklu karşılaştırma testi yapılarak sonuçlar tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4: Destekleyici Disiplin Türünün Yaş Değişkenine Göre Farklılığın Hangi Gruplardan Kaynaklandığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Yaş (i)	Yaş (j)	$X_i - X_j$	Std. Hata	P
20-30	31-40	-.2370*	.05718	.000
	41- üzeri	-.2390*	.06683	.002
31-40	20-30	.2370*	.05718	.000
	41- üzeri	-.0020	.06673	1.000
41- üzeri	20-30	.2390*	.06683	.002
	31-40	.0020	.06673	1.000

Tablo 4'te görüldüğü gibi destekleyici disiplin türünün yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası kullanılan post-hoc Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda, yaşları 20 ile 30 yaş arasında olan öğretmenlerle 31 ile 40 yaş grubunda olan öğretmenler arasında, yaşları 31 ile 40 yaş arasında olan öğretmenler lehine; yaşları 20 ile 30 arasında olan öğretmenlerle, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler arasında, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler lehine ($p < .05$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu da bize öğretmenlerin yaş seviyesi arttıkça destekleyici disiplin uygulamasında artış olduğunu göstermektedir.

Tablo 5: *Düzeltilici Disiplin Türünün Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*

Grup	N	X	SS	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
20-30	117	3,82	0,48	Gruplar arası	4,06	2	2,03	10,57	,00
31-40	118	4,06	0,43	Grup içi	57,63	300	0,19		
41- üzeri	68	4,06	0,39	Toplam	61,69	302			
Total	303	3,97	0,45						

Tablo 5'te görüldüğü gibi düzeltici disiplin türünün yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda öğretmenlerin yaş ortalamaları arasında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir ($F = 10,57$; $p < .05$). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojenliğine bakılmış, sonuçta varyansların homojen olduğu ($p > .05$) görülmüştür. Daha sonra post-hoc tekniklerinden Scheffe çoklu karşılaştırma testi yapılarak sonuçlar tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: *Düzeltilici Disiplin Türünün Yaş Değişkenine Göre Farklılığın Hangi Gruplardan Kaynaklandığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları*

Yaş (i)	Yaş (j)	$X_i - X_j$	Std. Hata	P
20-30	31-40	-.2370*	.05718	.000
	41- üzeri	-.2390*	.06683	.002
31-40	20-30	.2370*	.05718	.000
	41- üzeri	-.0020	.06673	1.000
41- üzeri	20-30	.2390*	.06683	.002
	31-40	.0020	.06673	1.000

Tablo 6’da görüldüğü gibi düzeltici disiplin türünün yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası kullanılan post-hoc Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda, yaşları 20 ile 30 yaş arasında olan öğretmenlerle 31 ile 40 yaş öğretmenler arasında, yaşları 31 ile 40 yaş arasında olan öğretmenler lehine; yaşları 20 ile 30 arasında olan öğretmenlerle, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler arasında, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler lehine ($p < .05$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu da yaşça büyük öğretmenlerin düzeltici disiplini daha çok uyguladıklarını göstermektedir.

Tablo 7: Önleyici Disiplin Türünün Yaş Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Yaş	N	Sıra Ort.	Sd	X	P	Anlamlı Fark
20 – 30	117	129.76	2	12,314	.002	20-30 yaş - 31-40 yaş
31 – 40	118	166.25				20-30 yaş – 41 ve üzeri yaş
41 ve üzeri	68	165.53				
Toplam	303					

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenlerin yaş gruplarına göre önleyici disiplin türü sorularına verdikleri cevapların anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene’s testi ile iki dağılımın varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta ölçeğin her bir alt boyutu ile ölçeğin toplam puanının varyanslarının homojen olmadığı görülmüştür ($p < .05$). Daha sonra öğretmenlerin önleyici disiplin türü ölçeğine verdikleri puanların farklı yaş gruplarına göre Kruskal-Wallis testi sonuçları gösterilmiştir. Kruskal-Wallis testi sonucunda; ölçeğin her bir alt boyutu ile yaş değişkeni arasında ve yine ölçeğin toplam puanı ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p < .05$). Bu farkın hangi yaş gruplarından kaynaklandığını belirlemek amacı ile ikili yaş gruplarına Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Tablo 8: Önleyici Disiplin Türü Alt Boyutunun İkili Yaş Gruplarına Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Yaş	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
20 - 30	117	104	12167,5	5264,5	0,002
31 - 40	118	131,89	15562,5		
Toplam	235				
20 - 30	117	84,77	9918	3015	0,006
41 ve üzeri	68	107,16	7287		
Toplam	185				
31 - 40	118	93,86	11076	3969	0,903
41 ve üzeri	68	92,87	6315		
Toplam	186				

Tablo 8’de görüldüğü gibi “önleyici disiplin” alt boyutunun ikili yaş gruplarına göre yapılan Mann Whitney U testi sonucunda; 20 - 30 yaş ile 31-40 yaş grubu arasında ve 20 – 30 yaş ile 41 yaş ve üzeri yaş grubu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Anlamlı olduğu görülen yaş grupları için sıra ortalamasına bakıldığında genel olarak yüksek yaş grubuna sahip öğretmenlerin ortalamalarının düşük yaş grubuna ait öğretmenlerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç yüksek yaş grubu öğretmenlerin önleyici disiplini daha çok kullandıklarını göstermektedir (U=5264.50, 3015; p<.05).

Tartışma

Bu araştırmada, Kahramanmaraş il merkezindeki kamuya ait ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde kullanmış oldukları disiplin türleri incelenmiştir. Disiplin türleri, önleyici, destekleyici ve düzeltici olmak üzere üç boyutta değerlendirilmiştir. Disiplin türlerini uygulamada, öğretmenlerin çeşitli özelliklerinin fark yaratıp yaratmadığı bu araştırma ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda, sınıf yönetiminde ilköğretim öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre destekleyici ve düzeltici disiplin uygulamaları açısından anlamlı farklar bulunmuştur. Bayan öğretmenlerin, destekleyici ve düzeltici disiplin uygulamalarını erkek öğretmenlere göre daha çok kullandıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre önleyici disiplin uygulaması açısından ise anlamlı fark bulunmamıştır. Bu araştırmanın bulguları Esen’in (2006) yaptığı “İlköğretim ve Ortaöğretim Öğretmenlerinin Kullandığı Disiplin Türlerinin İncelenmesi” adlı araştırma sonuçları ile örtüşmemektedir. Esen araştırmasında öğretmenlerin kullandıkları disiplin türü ile cinsiyetleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır. Araştırmaya göre erkek ve kadın öğretmenler benzer disiplin türleri kullanmaktadır.

Araştırma sonucunda, sınıf yönetiminde ilköğretim öğretmenlerinin branş değişkenine göre; destekleyici, düzeltici ve önleyici disiplin uygulamaları açısından anlamlı farklar bulunmuştur. Sınıf öğretmenlerinin destekleyici, düzeltici ve önleyici disiplin uygulamalarını branş öğretmenlerine göre daha fazla kullandıkları belirlenmiştir. Gündoğdu’nun (2007) yaptığı “İlköğretim Okullarındaki Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullandıkları Yöntemlerin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi” adlı araştırmasında araştırmayla örtüşmeyen sonuçlar elde edilmiştir. Gündoğdu, sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenler ile diğer bölümlerden mezun öğretmenlerin disiplin sağlamada psikolojik ödül kullanıp kullanmamaları konusunda araştırma yapmış ve sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenlerle diğer bölümlerden mezun öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenler ile diğer bölümlerden mezun öğretmenlerin disiplini sağlamada sosyal ödül kullanıp kullanmamaları konusunda araştırma yapmış ve anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yine disiplin sağlamada sınıf öğretmenleri

ve diğer bölümlerden mezun öğretmenlerin maddi ödül kullanıp kullanmama konusunda araştırma yapmış ve anlamlı farka rastlamamıştır.

Araştırma sonucunda, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin yaş değişkenine göre kullandıkları önleyici, destekleyici ve düzeltici disiplin uygulamaları açısından anlamlı farklar bulunmuştur. Destekleyici disiplin uygulaması açısından; yaşları 20 ile 30 yaş arasında olan öğretmenlerle 31 ile 40 yaş öğretmenler arasında, yaşları 31 ile 40 yaş arasında olan öğretmenler lehine; yaşları 20 ile 30 arasında olan öğretmenlerle, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler arasında, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Düzeltici disiplin uygulaması açısından; yaşları 20 ile 30 yaş arasında olan öğretmenlerle 31 ile 40 yaş öğretmenler arasında, yaşları 31 ile 40 yaş arasında olan öğretmenler lehine; yaşları 20 ile 30 arasında olan öğretmenlerle, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler arasında, yaşları 41 ve üzeri olan öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Önleyici disiplin uygulaması açısından; 20 - 30 yaş ile 31-40 yaş grubu arasında, 31 – 40 yaş lehine; ve 20 – 30 yaş ile 41 yaş ve üzeri yaş grubu arasında, 41 yaş ve üzeri lehine anlamlı fark bulunmuştur. Buradan anlaşılacağı üzere yüksek yaş grubu öğretmenlerin destekleyici, düzeltici ve önleyici disiplini daha çok kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Esen'in (2006) yaptığı "İlköğretim Ve Ortaöğretim Öğretmenlerinin Kullandığı Disiplin Türlerinin İncelenmesi" adlı araştırma sonuçları ile örtüşmemektedir. Esen'in araştırmasında ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin yaş değişkeni ile kullandıkları disiplin türü arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Öneriler

1. Öğretmen yetiştiren kurumların lisans programlarında sınıf yönetimi, davranış bilimleri, disiplin konularında daha fazla bilgi verilmesi sağlanmalıdır.
2. Öğretmenler ders plan ve programlarını hazırlarken öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyesini ve yeteneklerini dikkate alarak hazırlamaları gerekmektedir.
3. Öğrencilerin kendilerini rahat ifade edebilecekleri demokratik ortam sağlanmalıdır.

Kaynakça

Alkan, H. B. (2007). *İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, B. (2006). "Öğretmenlerin Kendi Sınıf Disiplin Sistemlerini Oluşturması". *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 19-32. <http://sosyalb.gop.edu.tr/dergis2/makale%202.pdf> (Erişim Tarihi: 28.08.2009)

Başar, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Yargıcı Matbaası.

Çelik, K. (2005). "Disiplin Oluşturma ve Kural Geliştirme". (Ed: Hüseyin Kıran), *Etkili Sınıf Yönetimi*, Ankara: Anı Yayıncılık s. 241-275.

Çelik, S. (2006). "Disiplin İle Sınıfta Kural ve İşlemlerin Belirlenmesi ve Uygulanması", (Ed: Münevver Yalçınkaya ve İlhan Günbayı), *Sınıf Yönetimi*, İstanbul: Sistem Matbaacılık, s. 51-89.

Demirel, Ö. (2002). *Kuramdan Uygulamaya, Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Esen, H. (2006). *İlk ve Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Kullandıkları Disiplin Türleri (Edirne İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökdoğan, G. (2007). *Sınıf Yönetiminde İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Resmi İlköğretim Okulları ve Özel İlköğretim Okullarında Mukayeseli İncelenmesi (Kayseri İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündoğdu, H. (2007). *İlköğretim Okullarındaki Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullandıkları Yöntemlerin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens.

Helmke, A. ve Renkl, A. (1993). "Unaufmerksamkeit in Grundschulklassen: Problem der Klasse oder des Lehrers?". *Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie*, 25, 185-205.

Humphreys, T. (1998). *Disiplin Nedir? Ne Değildir?*, (Çev.: Berat Çelik), İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

İlgar, L. (2000). *Eğitim Yönetimi Okul Yönetimi Sınıf Yönetimi*, İstanbul: Beta Yayınları.

İpek, C. (1999). *Resmi Liseler ile Özel Liselerde Örgütsel Kültür ve Öğretmen – Öğrenci İlişkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özden, Y. (2005). "Sınıf İçinde Öğrenme Öğretme Ortamının Düzenlenmesi". (Ed: Emin Karip), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık, s. 35-68.

Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Edilme Stratejilerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi ve Güvengen Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Öğretmenlerin Baş Etme Stratejilerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sarıtaş, M. (2000). "Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama". (Ed: Leyla Küçükahmet), *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara: Nobel Yayıncılık s. 47-90.

Şama, E. ve Tarım, K. (2007). "Öğretmenlerin Başarısız Olarak Algıladıkları Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışları". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 135-154. http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2007_cilt5/sayi_1/135-157.pdf (Erişim Tarihi: 20.08.2009)

Topses, G. (2005). "Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Toplumsal ve Psikolojik Etmeler ve Sorunlar". (Ed: Leyla Küçükahmet), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 11-40.